

ГОЛАС КУЛЬТУРЫ: ФЕНОМЕН ДЫКТАРСТВА І НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ІДЭНТЫЧНАСЦІ ў БЕЛАРУСІ

І. Г. Маісеева

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
iramoiseeva@yandex.by*

У артыкуле разглядаецца феномен дыктарства як сацыякультурная з’ява, што адыграла значную ролю ў фарміраванні нацыянальнай ідэнтычнасці ў Беларусі. Асабліва ўвага надаецца моўнай палітыцы радыёэфіру, маўленчай культуры дыктараў, а таксама трансфармацыі прафесіі ў сучасных умовах. Паказваецца, як беларуская мова ў эфіры стала знакам культурнай прыналежнасці, а голас дыктара – мадэллю маўленчай нормы. Выяўлены тэндэнцыі адраджэння лепшых традыцый дыктарства ў XXI ст.

Ключавыя словы: дыктар; беларуская мова; маўленчая культура; нацыянальная ідэнтычнасць; медыяпрасторы; інтанацыя; радыё.

ГОЛОС КУЛЬТУРЫ: ФЕНОМЕН ДИКТОРСТВА И НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В БЕЛАРУСИ

И. Г. Моисеева

*Белорусский государственный университет,
ул. Кальварийская, 9, 220004, г. Минск, Республика Беларусь,
iramoiseeva@yandex.by*

В статье рассматривается феномен дикторства как социокультурное явление, сыгравшее значительную роль в формировании национальной идентичности в Беларуси. Особое внимание уделяется языковой политике радиоэфира, речевой культуре дикторов, а также трансформации профессии в современных условиях. Показывается, как белорусский язык в эфире стал знаком культурной принадлежности, а голос диктора – моделью речевой нормы. Выявлены тенденции возрождения лучших традиций дикторства в XXI в.

Ключевые слова: диктор; белорусский язык; речевая культура; национальная идентичность; медиапространство; интонация; радио.

Феномен дыктарства ў Беларусі – гэта не проста гісторыя прафесіі, а гісторыя гучання культуры. Ва ўмовах абмежаванай візуальнай медыйнай прасторы ХХ ст. голас дыктара становіўся галоўным носьбітам сэнсу, інтанацыі і даверу. Ён не толькі перадаваў інфармацыю, але і фарміраваў маўленчае асяроддзе, эстэтычныя арыенціры і нацыянальную самасвядомасць.

Асаблівую ролю адыгрывала тое, што вяшчанне вялі пераважна на беларускай літаратурнай мове – у той час, калі ў паўсядзённым жыцці пераважала руская гаворка і трасянка. Такім чынам, дыктар становіўся не толькі носьбітам тэксту, але і мадэллю гучання ідэнтычнасці. Яго голас быў эталонам – па вымаўленні, па інтанацыі, па павазе да слова [1; 2].

Фарміраванне нацыянальнай ідэнтычнасці праз медыя ў Беларусі пачалося з моманту запуску першага радыёвяшчання. 15 лістапада 1925 г. з Мінска ўпершыню прагучала: «Увага! Гаворыць Мінск!» – фраза, якая стала знакавай для ўсёй гісторыі беларускага эфіру. Згодна з архіўнымі дадзенымі, у першыя гады каля 70–80% перадач вялося на беларускай мове, што было прынцыповым культурным выбарам.

Беларуская мова ў эфіры не была проста сродкам камунікацыі – яна становілася знакам прыналежнасці, эстэтычным выбарам, публічным сцвярджаннем нацыянальнай самасвядомасці. Дыктары не толькі агучвалі тэксты – яны фарміравалі моўную норму, узнаўлялі літаратурную традыцыю, прывучалі слухача да гуку роднай мовы ў афіцыйным і мастацкім кантэксце [3].

Такім чынам, нацыянальная ідэнтычнасць у медыя фарміравалася не праз прамую прапаганду, а праз маўленчую прысутнасць. У эфіры гучала беларуская мова – чыстая, інтанацыйна дакладная, паважлівая да тэксту. І гэта было асабліва важна ў тых умовах, калі ў грамадстве назіралася моўная размытая практыка.

Сёння, калі медыяпрастора стала шматгалосай, традыцыйнае дыктарства перажывае новае нараджэнне. Змянілася манера падачы матэрыялу: з’явілася больш натуральнасці, асабістай інтанацыі, дыялогавасці. Дыктарская функцыя трансфармавалася: сёння гэта часцей журналіст, вядучы, рэдактар і голас у адной асобе. Сучасны спецыяліст сам піша тэкст, сам яго агучвае, сам выбудоўвае інтанацыйную драматургію эфіру.

Аднак мастацтва чытання тэксту ў эфіры, правільная інтанацыя, арфаэпічныя нормы і эмацыйная падача застаюцца запатрабаванымі.

Прафесіяналы сучаснага эфіру імкнуцца да таго, каб слова гучала не проста дакладна, але з сэнсам і душой [4].

У гэтым – пераемнасць. У гэтым – павага да тых, хто стаяў ля мікрафона ў мінулым стагоддзі. Любоў Бацвіннік, Ілья Курган, Лілія Стасевіч, Леў Валодзін, Уладзімір Баклейчаў, Тамара Лонская, Маргарыта Захарыя, Святлана Шушакова, Ларыса Грынько, Алэг Вінярскі – гэта не толькі галасы эпохі, але і галасы, што вучылі гаварыць з павагай да слова і яго гучання.

Сённышні дыктар – гэта не толькі тэхнічны выканаўца, але асоба, якая нясе культуру маўлення. І калі яго голас гучыць з экрана, з радыё, з падкаста – ён працягвае традыцыю, якая пачалася ў 1925 г. са слоў «Гаворыць Мінск».

Бібліяграфічныя спасылкі

1. *Вабішчэвіч А. М.* Гісторыя культуры Беларусі. Брэст: БрДУ, 2016. 312 с.
2. Традыцыі і сучасны стан культуры і мастацтваў / пад рэд. А. І. Лакоткі. Мінск: НАН Беларусі, 2022. 284 с.
3. Беларуская Рада культуры. Ключавыя ўдзельнікі незалежнай беларускай культуры. Мінск: Беларуская Рада культуры, 2023. 96 с.
4. *Шушакова С.* Голас як місія. Мінск: Радыё XXI, 2020. 128 с.